

Karin Gustavsson

Inledning

Museer är stabila institutioner i samhället, genom sin långsiktighet och sin förtroendefulla roll som garanter för kvalitet i förmedling av historia och urval av konst och kulturarv, fenomen som de har som uppgift både att bevara för framtiden och tillgängliggöra för samtiden. I det här numret av *Gränslös* möter vi aktuella museifrågor ur en lång rad aspekter, där i synnerhet museernas makt över minnet och minnet på museer utgör teman. Det är kanske inte i första hand begreppet makt som förknippas med museer när riktlinjer för verksamheterna dras upp av huvudmän och ledning, men de senaste årens debatt om museer som har förts i både Sverige och Danmark har gjort tydligt att museer både besitter makt och är föremål för maktutövning från olika håll.

Upprinnelsen till *Gränslös* nr. 9 var en dansk-svensk konferens på temat museer och makt som arrangerades i Helsingborg hösten 2017 av nätverket Musund, som består av museipersonal från båda sidor Öresund. Ända sedan år 2000 har danska och svenska museikollegor mötts varje höst för en Musund-konferens för att få gemensamma frågor och problem belysta och få inblick i de båda ländernas specifika frågor. Den kollegiala samvaron och erfarenhetsutbytet är också ett bärande inslag i Musund-konferenserna. Föreläsarna vid 2017 års konferens erbjöds möjlighet att få sina inlägg publicerade i *Gränslös*, något som flera nappade på, och deras artiklar kompletteras med texter med innehåll som ansluter till temat.

Gränslös nr. 9 inleds med en artikel av Hans Ruin om minnets och historiens filosofi där Nietzsches resonemang om historiens nytta belyses utifrån dagens situation. Museer och makt diskuteras med Historiska museet i Stockholm som utgångspunkt, och monumentens betydelse för minnet illustreras av berättelsen om det återupbyggda Berliner Stadtschloss.

Politik och museer, och politikens inflytande och makt över museernas verksamhet, var ämnen som kom att debatteras livligt i Sverige under framförallt 2017. Samtidigt hamnade de danska museerna under stark press när de offentliga anslagen minskade och regeringen beslöt om utlokalisering och omorganisationer som påverkade museerna kraftigt. I Karin Gustavssons artikel finns exempel ur dagens museipraktik i såväl Danmark som Sverige. I bägge länderna utövar staten makt över museiväsendet, men makten verkar på olika sätt och får olika effekt. Här finns också en historisk återblick på hur museer varit kopplade till makt.

Anna Fredholm tar upp hur Armémuseum i Stockholm samlar in och förvaltar minnen av krig och militärt liv. Därmed utövar museet makt över vad framtiden kommer att veta om vår samtids syn på och erfarenheter av vardagen i armén och i områden präglade av krig och konflikter. Museet samlar in både föremål och berättelser. Detta är något av museernas kärnuppdrag, men som inte är möjligt att utföra om det inte finns ett effektivt system för att kategorisera det som har samlats in. Men, det system för att kategorisera som museer använder sig av styr också tanke och handling hos de personer som hanterar det, och därmed blir kategoriseringssystemet ett maktredskap. Det är kanske till och med så att det är systemet i sig som har makt över vad som samlas in och därmed kommer att ingå i samhällets gemensamma minne, något som Annette Vasström diskuterar i sin artikel om *Den grönnregistrant* - det är namnet på den handbok för föremålsregistrering som det danska nationalmuseet har arbetat med i decennier, och som har satt sin prägel på insamlingsverksamheten där.

Erfarenheter från en annan kontinent och av ett helt annat slag finns i Rikke Lie Halbergs artikel om minnen från danska västindien. Den danska koloniala historien varade i 333 år och Rikke Lie Halberg visar hur både synen på koloniernas invånare och kolonialmaktens agerande liksom hur museer har hanterat minnen från kolonialtiden, har förändrats över tid. Minnet är inte konstant, det som en gång har inlemmats i museernas minnesbank kommer inte alltid att minnas på samma sätt.

Lizette Gradén och Tom O'Dell har undersökt hur två institutioner som förvaltar svenska minnen och nordiska migrationshistorier i USA gradvis anpassat sin verksamhet till samtidens krav. De skildrar hur ett urval görs av olika aspekter av det nordiska kulturarvet, för att de ska bli gångbara på en marknad där konkurrens råder. Ekonomin har här en avsevärd makt över vad institutionerna väljer att fokusera på när målet är att locka besökare som kan generera intäkter, så att verksamheten kan överleva långsiktigt. Situationen där är helt annorlunda jämfört med den skandinaviska, där museer till stor del finansieras av offentliga medel. Det svenska offentliga museiväsendet, och i synnerhet de statligt styrda museerna, har varit föremål för flera statliga utredningar. Där går det att följa hur regeringens ambitioner för museiväsendet har förändrats under 1900-talet och framåt – om de nu har förändrats? Fredrik Bensch har granskat och analyserat 2015 års museiutredning, den som ledde fram till införandet av en museilag 2017, och han konstaterar att staten egentligen säger samma sak i museipolitiska frågor, gång på gång.

Länge levde kulturarvet ett ganska stillsamt liv, där frågor kring finansiering och ansvarsfördelning var det som diskuterades. Men under 2010-talet började kulturarvspolitik framträda som ett eget politikområde i Sverige, samtidigt som museifrågor var på politikens agenda också i Danmark. Vår förhoppning är att detta nummer av *Gränslös* ska bidra till kunskap inom museifältet och att artiklarna ska kunna bilda utgångspunkt för fler diskussioner och mera debatt. För minne, historia och kulturarv är inga små och oviktiga frågor i samhället, utan det är ett fält där makt verkar ur många olika aspekter.

BILDMATERIAL

Fotografi på sida 5 av Yonghyun Lee.